

Yashil

IQTISODIYOT

va

TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 836 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessor
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeovich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Kursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Мамлакатimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdoning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyrov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyrova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилова Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati.....	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari.....	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlarini.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalari ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishning afzalliklari	431
Khusanov Nodirbek Djumanazarovich	
Innovatsion g'oyalar va yangi ilmiy ishlanmalar asosida innovatsion mahsulotlar yaratishning boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish yo'llari.....	437
Daliyev Xusan Xojakbarovich	
Macroeconomic factors in the development of the banking performance	442
Mamadiyorova Madina Nuriddin kizi, Dr.Susanti Kurniawati, X.S.Umarov	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	449
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Ecological sustainability and trade: economic and environmental implications of uzbekistan's accession to the WTO	453
Mironshokh Sattarov, Denny Andriana, Sirojiddin Yangiboyev	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o'ziga xos tendensiyalari.....	458
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishning ilmiy – nazariy asoslari.....	468
Davletov Po'lat Torabayevich	
Ekoshahar tashkil etishda "yashil" belbog' hamda "yashil" makonning o'rni	476
Karimova Muqaddas Zabixullayevna	
Необходимость изучения механизма управления социально-трудовыми отношениями при переходе республики узбекистан на "зеленую" экономику.....	479
Раматов Зафарбек Жуманиязович	

Klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni.....	482
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
Soliqlarni raqamlashtirish: QQS ning muammo va istiqbollari	486
Abdulxayeva Shahnoza Muhammadiyevna	
Dehqon va tomorqa xo'jaliklarida sug'oriladigan yerlarning unumdorligini oshirish yo'llari.....	492
Xo'jageldiev Chorshanbi Pardayevich	
Topical issues of analytical support for financial resources management of business entities in modern conditions	498
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Исследование цифровой валюты центрального банка как новой формы денег	506
Якубова Шамшинур Шухратовна	
Структуризация прибыли предприятия, факторы формирования и выявление резервов её повышения.....	513
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Xorijiy mamlakatlarda oilaviy migratsiya masalalari.....	517
Kadirova Zulayho Abduhalimovna, Gaziyeva Sulxiya Saidmashrafvna	
Ta'limda innovatsion tadbirkorlikning tarixiy rivojlanishini asosiy bosqichlari.....	522
Madaminova Xusnidaxon Shuxratovna	
Integratsiya jarayonida bog'dorchilikda klasterlarni barpo qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar va tarkibiy o'zgarishlarga ta'siri	526
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Banklarning moliyaviy xavfsizligi va uning iqtisodiy xavfsizlikka ta'siri.....	532
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish istiqbollarini belgilash jarayonini ekonometrik modellashtirish.....	535
Turgunov Odilbek Maripovich	
Zamonaviy pul-kredit siyosatining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi rolini baholash.....	542
Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich	
The unique characteristics of governance systems in various countries: a comparative analysis.....	549
Bozorboev Otamurod Nurmuxammad ugli, Denny Andriana, Usmanov Bunyod	
GREEN ECONOMY AND GREEN CHEMISTRY: principles, priorities, advantages and it's impact to the future.....	553
Fozilova Firangiza Komilovna, Zokirova Ferangiz Zafarovna	
Kichik biznesda yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirishning mohiyati va ahamiyati.....	557
Karimova Mavjuda Boxodirovna	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	562
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
Temir yo'l transportida yuk tashish samaradorligining iqtisodiy negizi tushunchasi va xususiyati.....	568
Shukurova Sultana Said Sultanovna	
Tashqi savdo va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro aloqalarining hozirgi holati va tendensiyasi.....	572
Hayitova Nigora Ilxomovna	
Mamlakat tashqi qarzini boshqarishning samarali yo'llari	576
Choriyev Fazliddin Ishkuvatovich	
A comparative analysis of investment risk management in the non-profit sector	583
Rakhimov Shoxrux Abduqaxxor O'g'li, Muhamad Arief Ramdhany	
Роль налога на доходы физических лиц в формировании бюджета узбекистана.....	587
Наврозова Фарогазхон	

Принцип работы электронных денег в форме электронных кошельков в банковском секторе	592
Ширинова Шохсанам Собир кизи	
Дальнейшее повышение эффективности деятельности постов удаленного электронного декларирования путем преобразования их структуры и алгоритма взаимодействия	598
Вахидова Феруза Алимовна	
Ishbilarmonlik muhitining mohiyati hamda uni baholashning zamonaviy usullari	603
Majidov Faxriddin Abdurazzok o'g'li	
Davlat moliyaviy siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	609
Jabborova Dilafruz Sodiq qizi	
Mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishida kichik biznes subyektlari faoliyatining ahamiyati	614
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	619
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Telekommunikatsiya sanoatining rivojlanish tendensiyalari	625
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
O'zbekistonda xizmatlar sohasi va uning amaldagi holati tahlili	631
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning atrof-muhitni yaxshilash va iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish munosabatlari tahlili	637
Raximova Mohinur Dilshod qizi	
OTMlarining ta'lim faoliyatini boshqarish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion shakl va metodlar	645
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsiya loyihalari samaradorligini baholashda moliyaviy modellashtirishning muhim jihatlari	651
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Internal factors influencing the competitiveness of the textile industry	657
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Mamlakatimiz tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholash dolzarbligi	662
Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich, Baltabaev Maxmud Toshpo'latovich	
Xalqaro bozordagi eng katta birlashish va sotib olish (m&a) opertsiyalari bo'yicha tahlili	667
Ahamdjonov Abdulloh Ahadjon o'g'li	
The impact of markets for innovative banking products on the economy	675
Abdurakhimova Dilara Karimovna	
Increasing the effectiveness of using marketing tools in public transport	686
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, G'iyosidinov Boburbek Baxtiyor o'g'li, Wang Cheng	
E-commerce strategies for global market expansion	694
Allanazarova Dilnoza, Gulnora Abdurakhmanova, Vanessa Gaffar	
Chinese commercial banks experience in asset diversification	704
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth	708
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
“Риск-ориентированный надзор в банковском секторе узбекистана: актуальные практики и вызовы”	712
Суюнов Жасур Бозорович	
Рейтинг устойчивости субъектов предпринимательства: некоторые теоретические и практические аспекты	715
Исроилов Баходир Ибрагимович, Ibragimov Boburshoh Boxodir ugli	

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish amaliyotini takomillashtirish yo'llari.....	718
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
O'zbekistonda moliyaviy razvedka xizmati faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	725
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li, G'aniyev Samariddin Murodullo o'g'li	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	730
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Budjet tashkilotlarida ichki auditni tashkil etish va uning uslubiyotini takomillashtirish.....	733
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda logistikaning nazariy va uslubiy asoslari.....	740
Mirzanova Nozima Maratovna	
Tijorat banklarining transformatsiyalash jarayonlarini masofaviy bank xizmat turlari orqali rivojlantirish	744
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi	
Budjet daromadlarini shakllantirishning xorij tajribasi	748
Saipnazarov Shaylavbek Aktamovich	
Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar – o'zbekistonni yanada rivojlantirish strategiyasining tarbiyaviy omili.....	753
Gulxayo Samandarova Abduraim qizi	
Potential of vineyard tourism in Cappadocia region	761
Xashimova Shaxnoza Shuxrat qizi	
Aloqa xizmatlarini ko'rsatishning bugungi muammo va yechimlari.....	767
Shirinova Gulnoza Xudoyor qizi	
Mamlakatlarga xos xatarlarni baholash metodologiyalari tahlili	771
Bahridinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Tijorat banklarida faktoring operatsiyalariga ta'sir qiluvchi omillarning empirik tahlili	779
Usmonov Farrux Farxodovich	
A Comprehensive Analysis between Entrepreneurship and Unemployment in Uzbekistan	787
Shomurodov Tokhir Boymurod ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli, Kuziyeva Gulnoza Rashidovna	
English language competency as a catalyst for promoting sustainable development education in economics programs	792
Askarova Feruza Abdullaevna	
O'zbekiston misolida inson kapitali va tadqiqotlar boshqaruvini tadqiq qilish.....	798
Abdullayev Baxodir	
The role of insurance enterprises in securing global maritime trade.....	804
Sohibjamol Abirkulova	
Fond bozori orqali investitsiya faoliyatini moliyalashtirish yo'llari.....	809
Haydarov O'ral Axmadovich	
Bozor bahosi usullari asosida loyiha tannarxining bir qismi sifatida mehnat xarajatlarini hisoblashning iqtisodiy modeli.....	815
Suvonov Bekniyoz Baxtiyor o'g'li	
Анализ теоретического основы государственного внутреннего финансового аудита Республики Узбекистан.....	821
А.Нурниязов, Б. И. Исроилов	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning ahamiyati.....	829
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li, Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li, Botirova Hulkar Olimjonovna	

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INFRATUZILMANING AHAMIYATI

Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li

TDIU, "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrası katta o'qituvchisi

Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li

TDIU, "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrası katta o'qituvchisi

Botirova Hulkar Olimjonovna

TDIU, "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrası assistent o'qituvchisi

Annotatsiya: Jahon mamlakatlari iqtisodiyotining eng asosiy jabhalaridan biri – bu kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari hisoblanib, infratuzilma esa uni rivojlantiruvchi eng asosiy omil hisoblanadi. Hozirgi vaqtda rivojlanayotgan davlatlarda infratuzilma uchun zarur bo'lgan kapital miqdori va infratuzilmaga investitsiyalar uchun zarur bo'lgan budjet resurslari o'rtasidagi salbiy farq kengayib bormoqda. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Savdo va Taraqqiyot Konferensiyasi (UNCTAD) ma'lumotlariga ko'ra, "rivojlanayotgan davlatlar infratuzilmasining jami iqtisodiy infratuzilma investitsiyalari hajmini 2030-yilgacha har yili 4 trillion dollargacha oshirish kerak". Bu esa kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmadan foydalanishni takomillashtirish masalasining dolzarbligini namoyon etadi.

Kalit so'zlar: Infratuzilma, tabiiy boyliklar, kichik biznes va tadbirkorlik, yo'lovchi tashish.

Abstract: One of the main aspects of the economies of countries around the world is small business and entrepreneurial entities, with infrastructure being the most crucial factor for their development. Currently, in developing countries, the negative gap between the amount of capital needed for infrastructure and the budget resources required for infrastructure investments is widening. According to the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "developing countries need to increase their total economic infrastructure investments to up to \$4 trillion annually by 2030." This underscores the relevance of improving the use of infrastructure in the development of small businesses and entrepreneurship.

Key words: Infrastructure, natural resources, small business and entrepreneurship, passenger transportation.

Аннотация: Одним из ключевых аспектов экономики стран мира являются малый бизнес и предпринимательские субъекты, при этом инфраструктура является наиболее важным фактором для их развития. В настоящее время в развивающихся странах увеличивается отрицательный разрыв между объемом капитала, необходимого для инфраструктуры, и бюджетными ресурсами, необходимыми для инвестиций в инфраструктуру. По данным Конференции ООН по торговле и развитию (ЮНКТАД), "развивающимся странам необходимо ежегодно увеличивать общий объем инвестиций в экономическую инфраструктуру до 4 триллионов долларов к 2030 году". Это подчеркивает актуальность улучшения использования инфраструктуры в развитии малого бизнеса и предпринимательства.

Ключевые слова: инфраструктура, природные ресурсы, малый бизнес и предпринимательство, пассажирские перевозки.

KIRISH

Jahonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati samaradorligini oshirishda infratuzilma tizimini kengaytirish va takomillashtirish muammolarining turli jabhalariga qaratilgan ko'plab izlanishlar olib borilmoqda. Moliyalashtirish taqchilligi sharoitida infratuzilmani rivojlantirish, zarur infratuzilmani yaratishda davlat va xususiy sektor investitsiyalar jalb etish, infratuzilmadan samarali foydalanish darajasini baholash uslubiyotini takomillashtirish, infratuzilma rivojlanishini belgilab beruvchi omillarni aniqlash, ularning kichik biznes va tadbirkorlik sohasi rivojlanishiga ta'sirini baholash, "qattiq" va "yumshoq" infratuzilmalarning ahamiyati hamda rivojlantirishining o'ziga xos xususiyatlarini ochib berish muammolari bu boradagi ilmiy tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish va ularning faoliyati uchun zarur infratuzilmani yaratish yuzasidan muhim chora-tadbirlar amalga oshirib kelinmoqda. Jumladan, O'zbekiston

Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan o'tkaziladigan ochiq muloqotida infratuzilmani rivojlantirish bilan bog'liq muammolar biznesni boshlash yoki rivojlantirish yo'lidagi eng katta to'siq sifatida ko'rsatilib, bu kabi muammolarni tizimli bartaraf etish bo'yicha davlat dasturlarini ishlab chiqish borasida vazifalar belgilab berildi. Ushbu davlat dasturlarini amalga oshirish va tadbirkorlik infratuzimlasini rivojlantirish maqsadida Prezident tomonidan tasdiqlangan qarorda, 2022–2024-yillarda ijtimoiy va sanoat infratuzilmasini rivojlantirish davlat dasturi doirasida 76,8 trillion so'm (7 milliard dollardan ortiq) sarmoya kiritish belgilab olindi. Mazkur qaror va davlat dasturlarining yanada samaradorligini oshirish uchun tadbirkorlik infratuzilmasi va uning ishlab chiqarish samaradorligi bilan bog'liq jarayonlarni ekonometrik modellarini yaratish, statistik tahlilini yuritish, prognozlashtirish va tizimli uslubiy jarayonlarni ishlab chiqish muhim vazifa hisoblanadi. Ushbu vazifalarning samarali amalga oshirilishi bu boradagi ilmiy tadqiqotlarni taqozo etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

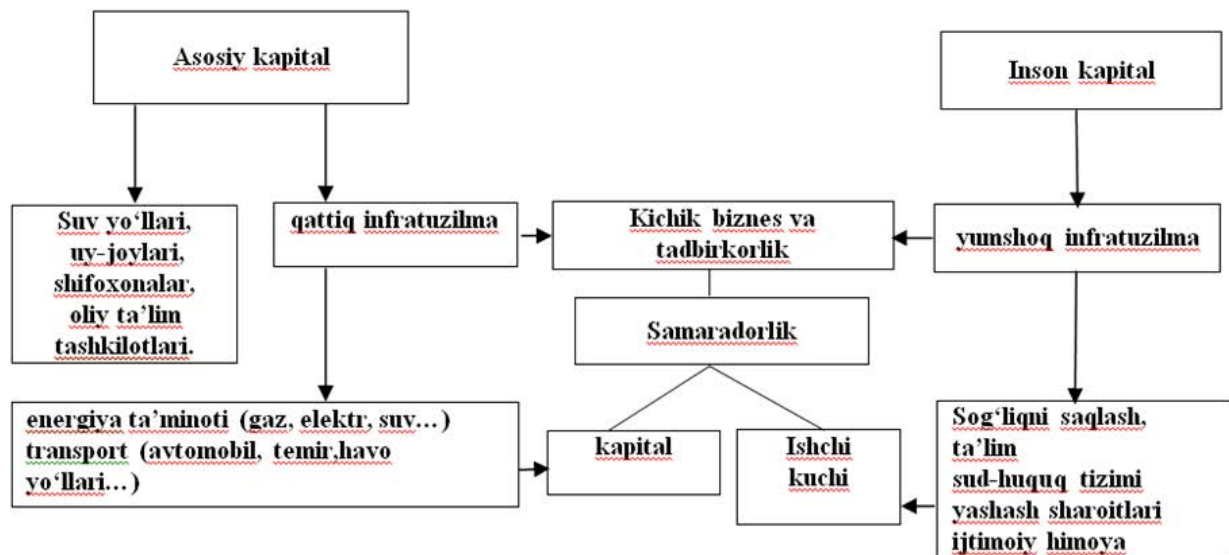
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning tutgan o'rnini tahlil etish bo'yicha xorijiy iqtisodiyot sohasi vakillaridan E.B.Хечиев, В.М.Геец, M.Torrance, J.R.Bryson, R.A.Mulhall, M.Song, P.Y.Loo, R.J.Dawson, D.F.Rogers, E.Aykana, S.Aksoylu va E.Sönmez, S.Cakula, A.Jakobsone va J.Motejlek, K.Kristianova, K.Gecovaa va E.Putrova, E.Brenes, J.Haar, D.Marke, va D.Markley, A.Coskun Samli, Hew, Khe Kale, Ugur va Kim, Nari, B.David, Diana Heger, Tobias Veith, D.B.Audretsch, M.Keilbach, J.L.Woolley, A.Nkechi, E.J.Emeh Ikechukwu, U.F.Okechukwu, S.Shaks, P.Barnes, Kessides, P.K.Adikwe, A.M.Osoba va boshqalar tomonidan o'rganilgan.

M.D.X mamlakatlari iqtisodchi olimlaridan A.I.Mokretsova, O.A.Lomovseva, T.A.Yakushkina, S.M.Kulish, Kovács, György, K.Rong, Z.Liu, Y.Shi, H.Li, Douglas Zhihua Zeng, A.K.Abotsi, A.Fakih, P.Ghazalian, N. Ghazzawi, A.B.Abeberese, C.G.Ackah, Yoshino, Naoyuki ilmiy izlanishlar olib borgan. Infratuzilmani rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini.

O'zbekistonlik olimlardan R.X.Karlibatva, M.M.Tashxodjaye, Z.A.Ashurov, Habibullo Hasanov, F.Jurayev va U.Abidhadjaye kabi olimlarning ilmiy nashrlarida o'z aksini topgan.

Infratuzilmani rivojlantirish orqali kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish yuzasidan olib borilgan tadqiqot natijalari tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu yo'nalishda bahsli, yetarlicha ilmiy o'rganilmagan holatlar mavjud.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

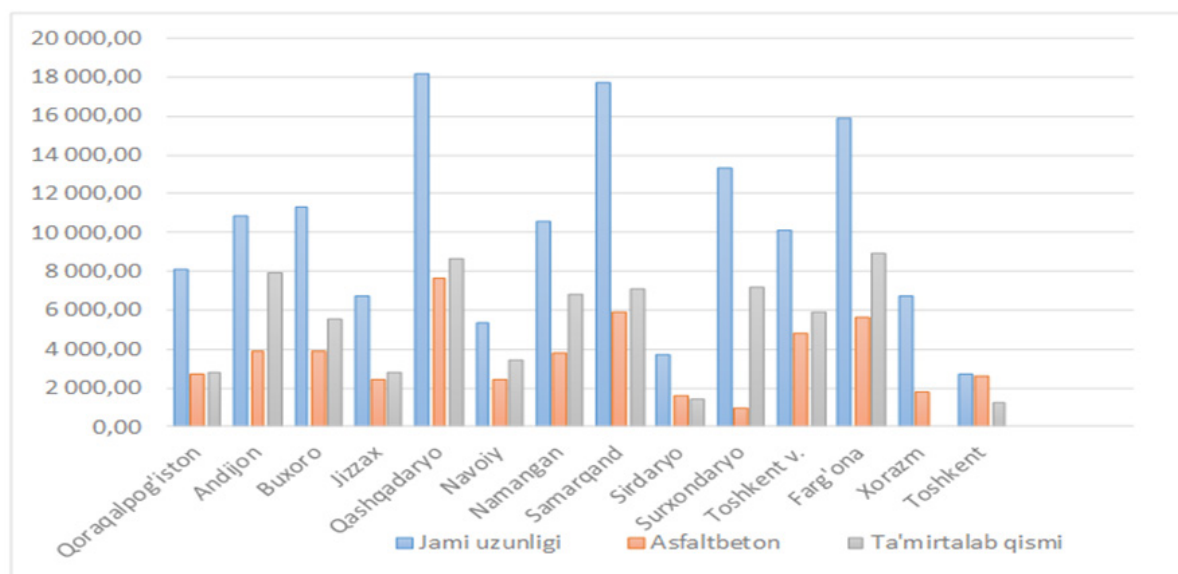
1-rasm. Qattiq va yumshoq infratuzilmalarning kichik biznes va tadbirkorlik faoliyati bilan bog'liqligi¹.

"Iqtisodiy infratuzilma" atamasi iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirish va jadallashtirish uchun zarur bo'lgan yo'llar, telekommunikatsiyalar, elektr liniyalari, avtomobil yo'llari, poyezdlar, dengiz portlari, aeroportlar ta'minoti va sanitariya kabi infratuzilma turini anglatadi(Fourie, 2006). Aksincha, ijtimoiy infratuzilma deganda, inson farovonligi va turmush darajasini oshirish bilan bog'liq bo'lgan infratuzilma shakllari tushuniladi. Bunday ijtimoiy infratuzilma aholining sog'lig'ini saqlash, ta'lim va madaniyat me'yorlarini qo'llab-quvvatlaydi. Ijtimoiy infratuzilma parklar, kutubxonalar, shifoxonalar va universitetlar kiradi.

1 Malumotlar muallif tomonidan shakllantirilgan.

2-rasmdan ko'rish mumkinki, qattiq hamda yumshoq infratuzilmalar kichik biznes va tadbirkorlik sohasiga samaradorlik jihatidan ikki xil: kapital va ishchi kuchi orqali ta'sir etishi mumkin.

2-rasm. O'zbekiston Respublikasi hududlarida kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish mavjud xo'jalik avtomobil yo'llari va ularning holati (2021-yil holatiga ko'ra, km)².

Tranzit O'zbekiston uchun ham, yo'lovchilar va tovarlarni tashishda o'zining transport tizimiga tayanadigan qo'shnilar iqtisodiyoti uchun muhim bo'lib qolmoqda. Tojikiston va Qirg'iziston temiryo'l tarmog'ining janubiy qismi uchun yagona xalqaro aloqa O'zbekistonning janubi, temiryo'l tarmoqlari orqali tranzitga tayanadigan ikki qo'shni davlat O'zbekiston orqali amalga oshiriladi.

O'zbekistondan tovarlarni tashish o'ta qimmat bo'lib qolmoqda: Germaniyada xuddi shunday imkoniyatdan taxminan 30 AQSH dollariga ega bo'lish mumkin, holbuki O'zbekistondan jahon yalpi ichki mahsulotining 20 foizini olish uchun bir tonna mahsulot uchun bir marta 175 AQSH dollari kerak bo'ladi (XTF, 2019). 2012-yildan buyon Toshkent va Samarqand o'rtasida harakatlanayotgan "Afrosiyob" tezyurar poyezdi 2016-yilda Buxoroni ham qo'shib kengaytirildi. Bundan tashqari, O'zbekiston Tojikiston, Qozog'iston va Qirg'iziston Respublikasi bilan avtomobil va chegara o'tish joylarini kengaytirdi (ETTB, 2022).

O'zbekistonda temiryo'llar shaharlararo yo'lovchi tashish va yuk tashish bozorida ustunlik qiladi (Jahon banki, 2014). So'nggi o'n yil ichida temiryo'llar orqali yiliga 15 milliondan ortiq yo'lovchi va 60 million tonna yuk tashildi. Qo'shni davlatlar bilan solishtirganda, temir-yo'l chastotasi sezilarli darajada yuqori.

1-jadval. O'zbekiston Respublikasida qatnov yo'llarining uzunligi (yil oxiriga; ming kilometr)³.

Ko'rsatkichlar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Temiryo'llari (foydalaniladigan uzunligi) – jami	5,8	5,8	5,7	5,7	5,8	6,1	6,2	6,2	6,2	6,1
shu jumladan: umum-foydalanadigan	4,2	4,2	4,2	4,2	4,3	4,6	4,7	4,7	4,7	4,7
shu jumladan: idoraviy	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,5	1,4
Qattiq qoplamali avtomobil yo'llari jami	44,3	44,2	44,0	44,0	44,0	44,1	43,9	43,9	43,8	43,8
shu jumladan: umum-foydalanadigan	42,0	42,0	42,0	42,0	42,0	42,0	42,1	42,1	42,3	42,3
shu jumladan: idoraviy	2,3	2,2	2,0	2,0	2,0	2,0	1,8	1,8	1,5	1,5
Tramvay yo'llari (ikki yoqlama hisobda), km	82,5	82,5	89,1	66,7	-	7,9	12,9	12,9	12,9	12,9

2 Statistika qomitasining rasmiy ma'lumotlar asosida muallif xisoblanib chiqildi.

3 Statistika qomitasining rasmiy ma'lumotlar asosida muallif xisoblanib chiqildi.

Trolleybus liniyalari (ikki yoqlama hisobda), km	38,0	35,6	35,6	35,6	35,6	35,6	35,6	35,6	35,6	35,6
Metropolitan yo'llari (ikki yoqlama hisobda), km	36,1	36,1	36,1	36,1	36,1	36,1	36,1	36,1	36,1	59,1
Magistral quvur yo'llari – jami	14,3	14,3	14,2	14,1	13,9	13,9	13,9	13,9	13,7	13,8
shu jumladan: gaz quvurlari	14,2	14,2	14,1	14,0	13,8	13,8	13,8	13,8	13,7	13,8
shu jumladan: neft quvurlari	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	-	-

Qozog'iston (5 km/km²), Qirg'iziston Respublikasi (2 km/km²) va Tojikiston (4 km/km²) bilan solishtirganda O'zbekistonda har kvadrat kilometrga 10km temiryo'l to'g'ri keladi. O'zbekiston temiryo'llarining qariyb 29% elektr yo'lidan iborat bo'lib, bu Qozog'istondagidan (27%) ko'proqdir va mintaqadagi elektr poyezdlari aloqasi bo'lmagan Qirg'iziston Respublikasi, Tojikiston va Mo'g'uliston kabi davlatlar bilan solishtirish mumkin (XTF 2019).

2-jadval. Internetga ulangan kichik biznes korxona va tashkilotlar ulushi (yil oxiriga, foizda)⁴.

Hududlar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
O'zbekiston Respublikasi	21,6	25,9	27,2	27,5	26,2	21,1	17,5	18,8
Qoraqalpog'iston Respublikasi	22,2	23,9	25,0	24,9	24,7	19,7	18,9	18,7
Andijon	11,0	12,8	18,4	18,1	21,5	16,1	11,4	11,6
Buxoro	26,1	30,7	30,0	29,7	27,5	21,7	17,4	17,2
Jizzax	19,2	23,0	20,8	19,2	19,2	15,1	10,3	7,6
Qashqadaryo	13,1	20,1	20,5	20,1	18,7	14,9	14,0	22,2
Navoiy	30,7	34,1	33,0	42,5	35,3	31,9	25,3	29,4
Namangan	12,3	17,9	19,0	23,2	23,3	20,0	15,1	18,9
Samarqand	16,2	21,7	22,3	22,3	20,8	17,9	14,3	22,9
Surxondaryo	17,7	17,9	17,2	16,9	13,3	8,5	8,0	7,9
Sirdaryo	17,7	19,6	20,2	19,8	19,7	19,1	14,2	14,2
Toshkent	18,9	24,2	25,4	25,8	25,4	19,4	16,7	17,0
Farg'ona	17,4	21,8	20,6	20,8	19,2	16,5	15,7	12,7
Xorazm	20,5	23,8	25,5	27,2	27,4	24,9	21,6	17,8
Toshkent sh.	37,7	42,8	44,5	43,2	39,5	30,7	25,7	28,6

Yuqoridagi jadvaldan ko'rinadiki, respublika bo'yicha internet tarmog'iga ulangan korxonalar, yangidan tashkil etilgan korxonalar soni keskin oshishi fonida kamayish tendensiyasiga ega bo'lib ko'rinmoqda. Ammo, internet tarmog'iga ulanish darajasi pastligicha qolmoqda. Shuningdek, bu borada Toshkent doimiy ravishda yetakchi bo'lib kelmoqda. Eng past ko'rsatkich esa Jizzax va Surxondaryo viloyatlariga tegishli bo'lgan(mos ravishda 10.3% va 8.0 %).

Tadqiqot natijalarini yanada aniqroq va samaraliroq qilish maqsadida hududlarni kichik biznes va tadbirkorlik soniga ko'ra yuqori, o'rta va quyi kategoriyalarga ajratgan holda ekonometrik tahlil qilindi (3-jadvalga qarang)

4 Statistika qomitasining rasmiy ma'lumotlar asosida muallif xisoblanib chiqildi.

3-jadval. Qattiq va yumshoq infratuzilmaning yuqori hududlarda mavjud kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini vaqtli qatorlarni umumlashtirish usuli orqali tahlili⁵.

<i>Inkbt</i>	Coef.	Std. Err.	Z	P>z	[95% Conf. Interval]	
Hard infrastructure						
gas	-.0038256	.0015487	-2.47	0.014	-.0068611	-.0007902
wtr	-.0054953	.0015695	-3.50	0.000	-.0085714	-.0024193
Inelctr	.0261051	.0208055	1.25	0.210	-.0146729	.0668832
Infreight	.6696334	.0939279	7.13	0.000	.4855382	.8537287
Inpsngr	-.9456597	.2386205	-3.96	0.000	-1.413347	-.4779722
Innatres	.1024524	.0140162	7.31	0.000	.0749811	.1299237
_cons	11.51184	2.41634	4.76	0.000	6.775902	16.24778
Soft infrastructure						
invest	.0003983	.010141	0.04	0.969	-.0194776	.0202743
intrnt	-.0263853	.0048962	-5.39	0.000	-.0359818	-.0167889
Incrm	-.1675041	.0627003	-2.67	0.008	-.2903944	-.0446138
Ingrad	.4213686	.1072847	3.93	0.000	.2110944	.6316428
Inhsptl	1.562885	.4138415	3.78	0.000	.7517702	2.373999
_cons	1.162305	1.969256	0.59	0.555	-2.697365	5.021976

Bunda:

Yuqori – Toshkent shahri, Farg'ona, Toshkent viloyati, Samarqand, Andijon,

O'rta – Buxoro, Namangan, Surxondaryo, Xorazm, Qashqadaryo

Quyi – Sirdaryo, Navoiy, Jizzax, Qoraqalpog'iston Respublikasi kategoriyalarga kiritildi.

Kichik biznes va tadbirkorlik soni ko'p bo'lgan hududlarda qattiq infratuzilmadan gaz, suv va yo'lovchilar sonining o'zgarishi, yumshoq infratuzilmadan esa internetga ulanish va jinoyatlar sonining ortishi bilan erkli o'zgaruvchi o'rtasida salbiy bog'liqlik mavjudligi aniqlandi. Jumladan, jinoyatlar sonining 1000 birlikga ortishi, suv va gaz bilan ta'minlangan xonadonlarning 1%ga qisqarishi esa tadbirkorlik subyektlari sonini mos ravishda 0.16, 0.054 va 0.038 birlikga kamaytiradi. Qolgan erkli o'zgaruvchilar kichik biznes va tadbirkorlik soniga ijobiy ta'sir ko'rsatishi va shu bilan birga ularning ta'siri kuchli ekanligini kuzatish mumkin.

O'rta hududlarda gaz bilan ta'minlangan uy xo'jaliklari soni (*gas*), elektr energiya (*Inelctr*), yuk tashish hajmi (*Infreight*), tabiiy boyliklar hajmi (*Innatres*), investitsiya (*invest*), bitiruvchi talabalar soni (*Ingrad*), shifoxonalar soni (*Inhsptl*) o'rta hududdagi kichik biznes va tadbirkorlik soniga ijobiy, ichimlik suvi bilan ta'minlanish (*wtr*), yo'lovchi tashish hajmi (*Inpsngr*), korxonalarining internetga ulanish darajasi (*intrnt*) va jinoyatlar soni (*Incrm*) esa salbiy ta'sirda ekanligi aniqlandi (4-jadval).

5 "2023–2025-yillarda O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ – 465-son qarori, <https://lex.uz/docs/-6333021>

4-jadval. Qattiq va yumshoq infratuzilmaning o'rta hududlarda mavjud kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini vaqtli qatorlarni umumlashtirish usuli orqali tahlili⁶.

Inkbt	Coef.	Std. Err.	Z	P>z	[95% Conf. Interval]	
Hard infrastructure						
gas	.0027416	.0054346	0.50	0.614	-.00791	.0133931
wtr	-.0164256	.0048315	-3.40	0.001	-.0258951	-.0069561
Inelctr	.0065925	.0451617	0.15	0.884	-.0819228	.0951077
Infreight	.2119879	.362795	0.58	0.559	-.4990773	.9230531
Inpssngr	-.0594926	.0324627	-1.83	0.067	-.1231184	.0041332
Innatres	.0282166	.0294294	0.96	0.338	-.0294641	.0858972
_cons	8.525432	4.122224	0.039	0.039	.4460207	16.60484
Soft infrastructure						
invest	.0085622	.0088651	0.97	0.334	-.008813	.0259374
intrnt	-.0084867	.0053305	-1.59	0.111	-.0189343	.0019609
Incrm	-.0106148	.0485054	-0.22	0.827	-.1056836	.0844541
Ingrad	.8201429	.0922701	8.89	0.000	.6392968	1.000989
Inhsptl	.1656571	.1332674	1.24	0.214	-.0955423	.4268565
_cons	2.47057	.8012926	3.08	0.002	.900065	4.041075

Quyi hududlarda ham o'rta hududlardagi kabi bir xil natijaga erishildi. Jumladan, gaz bilan ta'minlangan uy-xo'jaliklari soni (*gas*), elektr energiya (*Inelctr*), yuk tashish hajmi (*Infreight*), tabiiy boyliklar hajmi (*Innatres*), investitsiya (*invest*), bitiruvchi talabalar soni (*Ingrad*), shifoxonalar soni (*Inhsptl*) o'rta hududdagi kichik biznes va tadbirkorlik soniga ijobiy, ichimlik suvi bilan ta'minlanish (*wtr*), yo'lovchi tashish hajmi (*Inpsngr*), korxonalarining internetga ulanish darajasi (*intrnt*) va jinoyatlar soni (*Incrm*) esa salbiy ta'sirda ekanligi aniqlandi.

Tahlillar natijasida olingan topilmalar shuni ko'rsatadiki, hududlarda kichik biznes va tadbirkorlik rivojlani-shiga kichik biznes va tadbirkorlikni moliyalashtirish, gaz, elektr, suv, internet, ishchi kuchi samaradorligi kabi bir qancha infratuzilmani ifodalab keluvchi o'zgaruvchilar ta'sir qilishi aniqlandi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Infratuzilma bo'yicha yuritilgan fikr va mulohazalardan kelib chiqib aytish mumkinki, ushbu termin uchun aniq bir qoida sifatida keltirilgan ta'rif mavjud emas. Yuqoridagi qarashlardan kelib chiqib infratuzilma uchun quyidagicha ta'rif berishimiz mumkin: infratuzilma – bu ijtimoiy-iqtisodiy hayot rivojlanishi va farovonligi uchun xizmat qiluvchi shart-sharoitlar yig'indisidir.

Tahlil etilgan fikr va mulohazalardan keyin kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishdagi ahamiyatidan kelib chiqib infratuzilmani samarali ishlab chiqarishni va sifatli ijtimoiy hayotni ta'minlash, ishlab chiqarish kuchlarini bir-biri bilan samarali bog'lash, ishlab chiqarish samaradorligiga ijobiy ta'sir etgan holda, kapital aylanishini tezlashtirish kabi vazifalarini farqlash mumkin.

Davlat tomonidan energetika sohasidagi belgilab olingan maqsadlarga ko'ra, energiya infratuzilmasini tejankor va yashil energiya tomon yo'naltirish bo'yicha sezilarli ishlar ko'zga tashlanmayapti. Qayta tiklanuv-chi energiya manbalariga investitsiyalar kam kiritilmoqda, loyihalarning ko'pchilik qismini gaz va neft sohalari tashkil etmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyoti tarmoqlarida doimiy unumdorlikka erishish uchun yetarlicha infratuzilma sig'imi mavjud. Shuningdek, xorijiy tajriba asosida hududlarda tadbirkorlik infastrukturasini rivojlantirish uchun ularning xarakteristikasidan kelib chiqish va moliyaviy resurslarni o'zlashtirishning samarali va ta'sirchan mexanizmlarini yaratishga zarurati tug'iladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Хечиев Е.В. Типология инфраструктурных ограничений развития бизнеса // Via in tempore. История. Политология. 2009. №1 (56). (дата обращения: 18.07.2022).

6 "2023–2025-yillarda O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risi-da"gi PQ – 465-son qarori, <https://lex.uz/docs/-6333021>

2. Геец В. М. Общество, государство, экономика: феноменология взаимодействия и развития [монография] / В. М. Геец. - К.: НАН Украины, 2009 - 864 с.
3. Torrance, M., 2009. The rise of a global infrastructure market through relational investing. *Econ. Geogr.* 85 (1), 75–97.
4. Bryson, J. R., Mulhall, R. A., Song, M., Loo, B. P. Y., Dawson, R. J., & Rogers, C. D. F. (2018). Alternative-substitute business models and the provision of local infrastructure: Alterity as a solution to financialization and public-sector failure. *Geoforum*, 95, 25–34. doi:10.1016/j.geoforum.2018.06.022.
5. E. Aykana, S. Aksoylu, and E. Sönmez, "Effects of Support Programs on Corporate Strategies of Small and Medium-Sized Enterprises", in *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, iss. 99, pp. 938-946, 2013.
6. S. Cakula, A. Jakobsone, and Jiří Motejlek, "Virtual Business Support Infrastructure for Entrepreneurs", in *Procedia Computer Science*, iss. 25, pp. 281-288, 2013.
7. K. Kristianovaa, K. Gecovaa, and E. Putrova, "Old Industrial Sites – Conversion to Parks: Potential of Bratislava", in *Procedia Engineering*, iss. 161, pp. 1858-1862, 2016.
8. Brenes, E., & Haar, J. (Eds.). (2012). *The Future of Entrepreneurship in Latin America*. London, UK: Palgrave Macmillan.
9. Marke, D. and Markley, D. 2006. *Entrepreneurship and rural America*. Rural Research Report, 17 (4): 1–6.
9. Мокрецова А. И. Теоретико-методический подход к управлению развитием ресурсного потенциала региона // Вестник Брянского государственного университета. 2013. № 3. С. 78-81.
10. Ломовцева О. А. Совокупный ресурсный потенциал региона: методология определения и измерения // Научные ведомости Белгородского государственного университета. 2012. № 1. С. 61–67.
11. Якушкина Т. А. Роль оценки ресурсного потенциала в развитии региона // Вестник Брянского государственного университета. 2012. № 3. С. 308–312.
12. Кулиш С. М. Ресурсный потенциал обеспечения инновационного социально ориентированного развития региона // Казанский педагогический журнал. 2015. № 3. (дата обращения: 10.12.2017).
13. Р.Х.Карлибаева, М.М. Ташходжаев, З.А. Ашуров. Ишлаб чиқариш инфратузилмаси: дарслик / Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги. - Тошкент: Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти, 2014.-160 б.,
14. Habibullo Hasanov, "Economic effects of busness infrastructure digitalization" march 2021, Conference: Development issues of innovative economy in the agricultural sector, Samarkand.,
15. Yoshino, Naoyuki, and Umid Abidhadjaev (2015). An Impact Evaluation of Investment in Infrastructure: The Case of the Railway Connection in Uzbekistan. Retrieved from <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/175724/adbi-wp548.pdf>. Accessed on 12.07.2021.,
16. Juraev, Farrukh (2021). Key priorities of Uzbekistan for the comprehensive development of transport corridors in Central Asia. Retrieved from <http://isrs.uz/en/maqolalar/klucevye-prioritety-uzbekistana-po-vsestoronnemu-razvitiu-transportnyh-koridorov-v-centralnoj-azii>. Accessed on 12.07.2021.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

